Evalueringsrapport af projektet: ”Energibesparelser for indvandrere”

Projekt no. (6604-001-22)

”Energibesparelser for indvandrere”

Agenda Center Albertslund
Kanalens Kvarter 32
2620 albertslund

CVR-nr 20 53 11 34

Indhold

1. INTRODUKTION TIL OG SAMMENFATNING AF PROJEKTET 3

1.1 Formål 3

1.2 Introduktion til projektet 3

1.3 Sammenfatning af projektet 4

1.4 Mål og resultater 4

1.5 Anbefalinger 6

2. EVALUERING AF PROJEKTETS ELEMENTER 7

2.1 Hjemmebesøg 7
2.1.1 Metoder til at lave aftaler om hjemmebesøg 8
2.1.2 Personlig kontakt 8
2.1.3 ”Ring på” i et boligområde 8
2.1.4 Opsøge steder, hvor der er mange indvandrere 9
2.1.5 Fremgangsmetode for hjemmebesøg 10
2.1.6 Praktiske erfaringer med hjemmebesøg 10
2.1.7 Besparelsespotentialet ved hjemmebesøg 11
2.1.8 Anbefalinger til hjemmebesøg 14

2.2 Ambassadørkurser 14
2.2.1 Kursernes indhold 14
2.2.2 Rekruttering af deltagere 15
2.2.3 Praktiske forhold 16
2.2.4 Valg af kursussted 16
2.2.5 Diplom 16
2.2.6 Tidsforbrug 17
2.2.7 Kvindernes egen formidlingsopgave 17
2.2.8 Dokumentation af energiforbrug hos ambassadørerne (Hedemarken hold 1) 18
2.2.9 Anbefalinger til ambassadørkurser 18

2.3 Opfølgning på ambassadørkurserne 19
2.3.1 Energiklub 19

2.4 Samarbejde med Sprogskolen 19
2.4.1 Den første ”miljøuge” 2005 på sprogskolen 19
2.4.2 Andre aktiviteter på sprogskolen 20
2.4.3 Hvorfor undervise på sprogskolen? 20
2.4.4 Generelt om samarbejdet med Sprogskolen 21
2.4.5 Anbefalinger 21

2.5 Kontakt til lederne 21

2.5.1 Samarbejde med de pakistanske ledere 21
2.5.2 Samarbejde med Den Tyrkiske Kulturforening 22

2.6 Kvindegrupper 22
2.6.1 ”Kasbaen” - Kvindegruppe på Hedemarkens bibliotek 22
2.6.2 Syklubber 23
2.6.3 Kvinder på tværs 23

2.7 Køkkenmøder 23

2.8 Andre kontakter og aktiviteter 24
2.8.1 Beskæftigelsesprojekterne 24
2.8.2 Grøn butik 24
2.8.3 Avedøre Spildevandscenter 24
2.8.4 Vestforbrændingen 24
2.8.5 ”Byt en pære” 24
2.8.6 Ekskursioner 25

2.9 Netværk 25

2.10 Udarbejdelse af materiale til hjemmebesøg og undervisning 25

2.11 Information, formidling og offentliggørelse 26

2.12 Erfaringsudveksling med andre indvandrerprojekter 27

2.13 Afslutning og perspektivering 27

Tabeller

Tabel 1. Fordelingen af etniske grupper ved hjemmebesøg. 7
Tabel 2. Hjemmebesøg aftalt ved forskellige metoder 8
Tabel 3. Kursusprogram – Ambassadørkursus Hedemarken hold 1 15
Tabel 4. Kursusprogram - Ambassadørkursus Albertslund Nord 15
Tabel 5. Ambassadørkursus Hedemarken, hold 2 15
Tabel 6. Energiambassadørernes årsforbrug af strøm 2005/2006 og 2006/2007. 18

1. Introduktion til og sammenfatning af projektet

Projektet ”Energibesparelser for indvandrere” blev indledt den 11. april 2005 med Anette Gregersen, som energivejleder. Anette opsagde sin stilling den 1. august 2007 og projektet lå stille indtil den 1. oktober, hvor Signe Landon blev ansat i stillingen som energivejleder. Projektperioden sluttede den 31.december 2007. Projektet er blevet videreført i projektnummer 6604-001-22.

Projektet finansieres af Energisparepuljen og gennemføres i samarbejde med Agenda Center Albertslund.

1.1 Formål

Formålet med projektet er, at få den store gruppe af medborgere, som har en anden etnisk herkomst end dansk, til at forstå betydningen af energibesparelser og til at udnytte de muligheder, de selv har, for energibesparelser.

1.2 Introduktion til projektet

Til grund for projektet lå et ønske om at forbedre indvandrernes viden om energi og energibesparelser. Dette ønske bundede i vores erfaringer med Agenda 21 arbejde, der viser, at indvandrerne generelt har et videnseftersløb, hvad angår de konkrete muligheder for og den samfundsmæssige betydning af energibesparelser. Der er med andre ord på den ene side et stort behov for at oplyse indvandrerne om energiforhold og på den anden side, et stort besparelsespotentiale ved at gøre det. Derudover er indvandrere efter vores opfattelse generelt overset i forbindelse med energioplysning og -kampagner.

I ansøgningen til projektet stod der: ”Energibesparelseskampagner og -initiativer overser typisk en målgruppe: indvandrerne. Det er det, dette projekt skal råde bod på samt skaffe erfaringer, der kan bruges andre steder. Udgangspunktet for projektet er den personlige kontakt med indvandrerne. Dvs., at der ikke lægges meget vægt på skriftligt materiale, men i højere grad på hjemmebesøg, kontakt med kvinderne, samarbejde med lederne af de lokale indvandrerforeninger, ekskursioner til energianlæg, undervisning på sprogskolen og samarbejde med den lokale integrationskonsulent og de lokale boligområder, hvor der bor mange indvandrere. Indsatsen vil i høj grad omhandle el, men også varme”.

Projektmålet var, at indhente noget af det efterslæb vi havde i forhold til at informere og inddrage indvandrerne i energibesparelser, at øge deres forståelse for og kompetencer på området og at høste erfaringer, der også vil kunne bruges andre steder.

Effektmålet var, at øge indvandrernes handlekompetence og indfri de besparelsespotentialer, der lå heri. Det var meget vanskeligt på forhånd at definere, hvor stort et besparelsespotentiale projektet ville kunne indfri; men vi forventede et sted mellem 10 og 30 % på familiernes forbrug.

Konkret var det et succeskriterium, at projektet ved periodens udløb havde vist sin berettigelse, og at der derfor, er fundet finansiering til dets fortsættelse.

1.3 Sammenfatning af projektet

Projektaktiviteterne har hovedsagligt forgået i Albertslund, som er Agenda Center Albertslunds normale aktivitetsområde. Og især i de boligområder, hvor der bor mange indvandrere. Hovedmålgruppen har været kvinderne, men mændene er også blevet inddraget i dele af projektet. Projektet har bestået af mange forskellige tiltag, som alle havde som mål at få flere indvandrere til at forstå betydningen af at spare på energien og dermed reducere energiforbruget hos denne målgruppe.
Projektet er løbende blevet udviklet i forhold til de erfaringer, der er blevet indhøstet og de samarbejdsmuligheder der er opstået og udviklet.

Samlet set må projektet efter vores vurdering betegnes som vellykket. Den direkte kontakt og formidling til målgruppen har uden tvivl, givet dem en viden, som de ikke havde før, og som de ikke havde fået, hvis de ikke var blevet mødt der, hvor de havde deres færden.

I denne evalueringsrapport skriver vi om mål og resultater for projektet, og gennemgår de forskellige elementer i projektet.

1.4 Mål og resultater

Projektets formål har været at få så mange indvandrere som muligt til at forstå betydningen af energibesparelser og få dem til at udnytte mulighederne for energibesparelser.

Et kvalificeret cirka bud på, hvor mange indvandrere, vi har været i direkte kontakt med er:

- 250 personer, der har været hjemme ved et af de 192 hjemmebesøg,
- 25 energiambassadører,
- 20 andre personer, der også kom til ambassadørkurserne,
- 10 personer, der udover ambassadørerne er kommet til energiklubber,
- 300 sprogskolekursister,
- 120 personer der har været til oplæg i kulturforeningen,
- 30 personer i Kasbaen,
- 10 personer fra syklubberne,
- 10 personer i Kvinder på tværs,
- 50 personer, der har været til køkkenmøder,
- 40 personer på beskæftigelsesprojekterne,
- 25 kvinder, der har været til homeparties
- 30 børn og 5 voksne, der har været på ekskursion til Spildevandscenter Avedøre.

Ovenstående viser, at vi i alt har vi været i kontakt med ca. 925 indvandrere i løbet af projektperioden. Heraf er der uden tvivl en del gengangere, bl.a. har flere af energiambassadørerne fået hjemmebesøg og der var sandsynligvis flere af mændene i Kulturforeningen, der kom til alle tre oplæg. Vi vurderer derfor, at tallet er nærmere 750 indvandrere i løbet af projektperioden.

De 750 personer, som vi har været i direkte kontakt med, har uden tvivl fået en viden, som de ikke havde før, og som de ikke havde fået, hvis de ikke var blevet mødt der, hvor de havde deres færden. Den direkte kontakt og formidling til målgruppen har spillet en vigtig rolle for interessen for og forståelsen af energibesparelser, da de informationer der er blevet givet, er blevet tilpasset de personer, som var til stede ved de forskellige arrangementer. Indvandrernes handlekompetencer er derfor uden tvivl blevet forøget.

Projektets mål med at få så mange indvandrere som muligt til at forstå betydningen af energibesparelser, må derfor siges at være opfyldt.

Vi er sikre på, at den større viden om energibesparelser også har ført til energibesparelser. Det har nemlig været en helt klar fornemmelse ved hjemmebesøgene og de forskellige arrangementer, at langt de fleste havde en meget positiv indstilling til at spare på ressourcerne, men en manglende viden om, hvordan man kunne gøre det. Alle energiambassadørerne uden undtagelse har også fortalt, at de har lært meget og gør mere for at spare på energien nu end før kurset.

Hvor store besparelserne har været, er dog sværere at give et konkret bud på, da det ikke fra starten var et formål med projektet at indhente dokumentation. Der er derfor ikke blevet lagt så meget vægt på lige netop det område. Den dokumentation vi dog har prøvet at indhente har vist sig at være vanskelig at få. Vi prøvede bl.a., at få oplyst energiambassadørernes elforbrug, men på trods af gentagne opfordringer, fik vi kun indsamlet oplysninger fra fire ambassadører.

Vi har i slutningen af projektperioden udarbejdet to skemaer, der skal bruges til dokumentation af besparelserne ved hjemmebesøgene. Et, der bliver udfyldt ved besøget og et, der skal udfyldes ved en senere henvendelse (se bilag 1). Det første skema er allerede taget i brug, og det opfølgende skema vil vi tage i brug i 2008, hvor kravet om dokumentation bliver skærpet.

Der er ingen tvivl om, at de oplysninger, der er givet til indvandrerne for en stor del var helt nye. Dvs. at årsagen til, at der i mange indvandrerhjem ikke tidligere er blevet slukket for standbystrøm ikke er dovenskab, (som det nok mere er i mange danske hjem), men simpelthen, fordi man ikke har vidst, at et slukket apparat kunne bruge strøm.
En anden ny oplysning for langt de fleste var, hvilken temperatur køleskab og fryser skulle have og hvor meget ekstra det kostede at have dem for kolde.
Andre oplysninger har for nogen været delvist nye. F.eks. vidste flere godt, at sparepærer brugte mindre strøm end glødepærer, men de vidste ikke hvor meget, eller at sparepærer holder i meget længere tid end almindelige glødepærer. Efter at have fået de oplysninger, har det for flere været nemmere at forholde sig til den ekstra pris, som man skal betale for en sparepære.

Projektmålet med at hente noget af det efterslæb vi har med at informere og inddrage indvandrere i energibesparelser, at øge deres forståelse for og kompetencer på området og at høste erfaringer, der kan bruges andre steder, må siges at være opnået. Vi har været i kontakt med og har givet information til ca. 750 af de i Albertslund ca. 3900 voksne indvandrere og efterkommere, dvs. næsten 20 %. Vi har også gjort os en masse erfaringer på området, som andre vil kunne bruge i andre sammenhænge, hvor der skal arbejdes med indvandrere. Projektet har også bekræftet den tese vi har haft om, at man ikke kommer langt med skriftlig kommunikation til indvandrere, men at man skal ind og have den personlige kontakt. Derefter er erfaringen, at indvandrerne gerne vil lytte til det, man har at sige.

Effektmålet med at øge indvandrernes handlekompetencer og indfri de besparelsespotentialer, der ligger heri vurderer vi som opnået. Årsagen til at det bliver en vurdering er, fordi vi ikke har tilstrækkelig dokumentation på, at besparelsespotentialet er blevet indfriet, hvilket bl.a. er noget af det vi skal arbejde mere med i 2008. Derimod er det sikkert, at handlekompetencerne er blevet forøget, idet meget af den viden vi har givet til indvandrerne har været direkte metoder til, hvordan man kan spare på energien. Ved hjemmebesøgene har et overslag på en række hjemmebesøg vist, at besparelsespotentialet udelukkende ved at slukke for standbystrøm, skifte fra glødepærer til

sparepærer og indstille fryseren korrekt i gennemsnit er på 11,4 % af husholdningens elregning, hvilket svarer til ca. 500 kWh pr. familie. Ved de sidste hjemmebesøg blev det vurderet, hvor stor en påvirkning det enkelte besøg havde haft på familien. Her blev det vurderet at besøget i 40 % af hjemmene kun havde haft en lille påvirkning, i 38 % af hjemmene havde det haft en mellemstor påvirkning og i 23 % af hjemmene havde det haft en meget stor påvirkning. Ud fra det vurderer vi, at et hjemmebesøg som minimum giver en besparelse på 250 kWh/år.

Hvor mange kilowatttimer de andre aktiviteter har givet er svært at vurdere. Det kan være alt fra 30 kWh/år (som udskiftningen af en 40 watts pære til en 11 watts pære nemt vil kunne give) til 1300 kWh/år (som var det højeste antal kWh, som en af de besøgte familier kunne spare bare ved at skifte de eksisterende pærer til sparepærer, slukke for standby og sænke temperaturen i fryseren), eller måske endnu mere, hvis dem vi har været i kontakt med, også har været indstillet på at ændre deres vaner.
Alle aktiviteter har dog øget deltagernes fokus på energi og energibesparelser.

Projektet har været meget procesorienteret, hvorfor det er væsentligt ikke kun at forstå projektet, som et projekt, der kan omsættes til målbare størrelser, men også som et projekt, der har en procesmæssig og folkeoplysende karakter.
Så vi er kommet tættere på, at der bliver købt sparepærer, et energirigtigt køleskab og at der bliver slukket for stikkontakterne, næste gang der bliver rejst på ferie.

Vi er ikke i tvivl om, at de indvandrere vi har været i kontakt med, har udnyttet mulighederne for energibesparelser. Projektet må samlet set, efter vores vurdering, betegnes som vellykket.

1.5 Anbefalinger

Gennem projektperioden er der blevet gjort nogle erfaringer med formidling til indvandrere, som danner grundlag for nogle anbefalinger omkring formidling til indvandrere. Her er listet de mere overordnede. I rapporten gennemgås de enkelte elementer i projektet, der afsluttes med konkrete anbefalinger i relation til det specifikke element.

- Skriftligt materiale bliver sjældent læst
- Personlig kontakt er den bedste måde at formidle på
- Vær opsøgende og forvent ikke at indvandrerne kommer til dig, du skal komme til dem.
- Formidlingen skal være meget konkret
- Det er godt med brug af billeder og tegninger
- Quizzer er en god måde at involvere de fremmødte på
- Det er en meget tidskrævende opgave at skabe og vedligeholde et netværk
- Det svære i projektet har været at få skabt kontakten med indvandrerne og få dem til at deltage i en aktivitet, men når de først var med, var de meget villige til at lytte og lære
- Hvis man vil have fat i indvandrerkvinder, skal de kontaktes af en kvinde.

2. Evaluering af projektets elementer

Projektet har haft følgende elementer:

- Hjemmebesøg
- Energiambassadører
- Sprogskoler
- Kontakt med lederne af indvandrerforeningerne
- Forskellige kvindegrupper
- Køkkenmøder
- Andre kontakter og aktiviteter
- Udarbejdelse af materiale til hjemmebesøg og undervisning
- Intern og ekstern formidling
- Erfaringsudveksling med andre indvandrer/energiprojekter

Nedenfor gennemgås hvert enkelt element og effekten af det evalueres.

2.1 Hjemmebesøg

Et af projektets hjørnesten har været hjemmebesøg, hvor projektmedarbejderen har været på besøg i indvandrerhjem, og har givet information og gode råd om energi og energibesparelser i relation til det pågældende hjem.

I langt de fleste af de hjem, der er blevet besøgt, er der blevet udtrykt stor tilfredshed og nytteværdi af besøget. Alle har på en eller anden måde fået noget viden, som de ikke havde før, og de fleste har virket oprigtigt interesserede i at spare på energien.

At folk var glade for og fik noget ud af besøget fremgik bl.a. af nogle af de kommentarer, som projektmedarbejderen fik. Som f.eks. efter et besøg, hvor projektmedarbejderen var blevet budt på en cola og manden i huset efterfølgende sagde: ”det er utroligt, hvad man kan få for en cola”.
I et andet hjem var der en kvinde, der forundret kiggede på projektmedarbejderen og spurgte om hun helt seriøst mente, at hendes stereoanlæg brugte for 200 kr. i standbystrøm om året for derefter at trække stikket ud.

I perioden fra d. 27.4. 2005 til d. 31.12. 2007 er der gennemført 192 hjemmebesøg. 60 % af besøgene er hos familier med tyrkisk baggrund. De er langt den største del af indvandrerne i Albertslund. Det er derfor vigtigt at pointere at vores erfaringer hovedsagelig stammer fra besøg hos tyrkiske familier. Det kan godt være at erfaringerne ser anderledes ud, hvis man besøger lige så mange fra andre etniske grupper.

Tabel 1. Fordelingen af etniske grupper ved hjemmebesøg.

	Antal hjemmebesøg	Andel af hjemmebesøg i %
Tyrkiske familier	116	60
Pakistanske familier	33	17
Danske familier	6	3
Andre end ovenstående	37	19
I alt	192	100

2.1.1 Metoder til at lave aftaler om hjemmebesøg

Der har igennem projektperioden været brugt forskellige metoder til at lave aftaler om hjemmebesøg. Tabellen viser hvor og hvordan aftalen om et hjemmebesøg er kommet i stand. Flere aftaler end hjemmebesøg er blevet lavet, men en del hjemmebesøg er aldrig blevet til noget. Nogle aftaler er blevet glemt, andre aflyst telefonisk. Antal glemte/aflyste aftaler er kun blevet registreret i perioden 1.10.-31.12. 2007, hvor 22 % af de aftalte besøg blev aflyst. De 9 % ringede og aflyste, mens der i 12 % af tilfældene ikke var nogen hjemme. 1 % var syge.
Der er blevet smidt en seddel ind af døren, med en opfordring til at lave en ny aftale, men vi er aldrig blevet kontaktet efterfølgende.

Tabel 2. Hjemmebesøg aftalt ved forskellige metoder.

Antal besøg	% af alle besøg	Metode
124	65 %	Aftaler lavet ved at ringe på folks hoveddør og tilbyde et besøg
27	14 %	Aftaler lavet ved at opsøge steder hvor der er mange indvandrere i forvejen (syklubber, beskæftigelsesprojekter, sprogskole m.m.)
20	10 %	Personlig kontakt. Aftaler lavet ved at kontakte folk direkte, typisk pr. telefon, enten igennem en fælles bekendt eller fordi de har en position i f.eks. en forening, eller fordi de var i netværket i forvejen
9	5 %	Aftaler lavet ved at arrangere et ambassadørkursus og et efterfølgende møde
3	2 %	Aftaler lavet ved at arrangere et møde i et boligområde
3	2 %	Ringede selv
6	3 %	Andet
192	100 %	Hjemmebesøg i alt (pr 31.12.2007)

Herunder beskrives de vigtigste af de forskellige metoder vi har brugt.

2.1.2 Personlig kontakt

De første hjemmebesøg er blevet arrangeret igennem nogen der kendte nogen. Vi kontaktede dem og foreslog dem at prøve et hjemmebesøg. Vi kontaktede også indvandrerledere og fik dem til at arrangere et besøg. Vi havde en ide om at rygtet ville sprede sig og så ville flere melde sig til hjemmebesøg, men det er aldrig rigtigt blevet bekræftet. Af og til siger nogen at de har hørt om hjemmebesøg fra andre, men vi er kun sjældent blevet kontaktet af nogen der havde hørt om hjemmebesøg og så selv har bestilt et. Der har været ”overførte” besøg, men så er aftalerne blevet lavet direkte fra den først besøgte igennem opringninger, typisk til veninder eller til svigerfamilie.

Det er vores helt klare erfaring, at man ikke skal forvente at blive kontaktet, hvis man vil lave hjemmebesøg. Man må selv op banen og opsøge folk og gøre det nemt for dem. En måde at gøre det på er ”ring på” metoden.

2.1.3 ”Ring på” i et boligområde

Den metode, der synes mest effektiv i forhold til at få aftalt hjemmebesøg, er ”ring på metoden”. Den handler i al sin enkelhed om at ringe på døre med udenlandske navne på dørskiltet, og spørge om de vil lave en aftale om at få besøg af en energikonsulent. Når aftalen er blevet lavet, får beboeren et aftalekort med dato og tidspunkt, samt en folder.

Inden vi er gået i gang, har der været kontakt til afdelingsbestyrelser og ejendomsfunktionærer for at fortælle om projektet.
I starten af projektperioden omdelte projektmedarbejderen en præsentationspjece med et lille indstik, der sagde, at hun ville komme i opgangen et par dage senere. Efter at have smidt pjecen ind i otte opgange og efterfølgende have ringet på, var det imidlertid erfaringen, at ingen havde læst eller lagt mærke til pjecen - men flere ville i øvrigt gerne have besøg. Derfor valgte vi at opgive pjecen som forvarsling og nøjes med at ringe på.
I december måned 2007 ændrede vi lidt på måden med "ring på". Den ny projektmedarbejder havde flere gange været udsat for, at der var nogen, der gerne ville have et besøg med det samme, når der blev ringet på. Når de så fik at vide, at det ikke var lige her og nu, så kunne de ikke overskue, hvornår de ellers var hjemme, og ønskede derfor ikke besøg alligevel. For at undgå dette startede vi med at lave besøg med det samme hos de personer, der ønskede det. Det har helt sikkert fået flere til at sige ja tak til et besøg. Begrundelsen for at vi ikke tidligere har lavet besøg med det samme, har været sikkerheden. For ikke at gå på kompromis med sikkerheden blev der blevet lavet en aftale om, at projektmedarbejderen kan sende en SMS om, hvor hun er, når hun går ind hos folk.

Erfaringer med og anbefalinger til "ring på"

- Gennemsnitlig siger en ud af fire beboer der åbner døren, ja tak til et besøg.
- I boligområdet Hedemarken blev der hovedsageligt ringet på imellem kl. 15 og 16, som er det tidspunkt hvor flest er hjemme (indenfor almindelig arbejdstid) I boligområdet Nord blev der hovedsagligt blevet ringet på midt på dagen. Der var ikke så mange hjemme, som ved det senere tidspunkt. Til gengæld blev der lavet flere aftaler. Det skyldes sandsynligvis, at de personer, der er hjemme midt på dagen, har mere tid end de personer, der ikke er hjemme om dagen.
- Det gør ingen forskel at annoncere sin ankomst i boligområdet i forvejen, ved at uddele skriftligt materiale. Meget få lægger mærke til materialet, heller ikke selv om det er på eget sprog.
- Det virker som om, at der er mange indvandrere, der har natarbejde. Både når der er blevet ringet på hos folk og ved besøg er der flere der har fortalt, at de har været på natarbejde eller at der er et familiemedlem, der ligger og sover af samme årsag. Et råd er derfor ikke at ringe på alt for tidligt.
- Man skal have en rimelig fri kalender til at lave aftaler i. Hvis der går for længe mellem aftaletidspunktet og besøget, er der en større andel, der glemmer aftalen.
- En del glemmer aftalerne alligevel, hvilket nok skyldes at mange indvandrere ikke bruger kalender.
- Op til sommerferien og i sommerferien og til dels i ramadanen er det vanskeligt at lave aftaler.
- Det kan være en fordel at fortælle at man ikke er en myndighed (kommunen).
- Selv om der gives en gave ved besøget (en pære og et termometer), har det aldrig været omtalt før de gives under besøget

2.1.4 Opsøge steder, hvor der er mange indvandrere

En anden måde, hvorved der er blevet arrangeret hjemmebesøg er igennem opsøgende kontakt til steder, hvor der typisk er mange indvandrer. F.eks. aktiveringsprojekter, syklubber, sprogskolen eller andre steder hvor folk mødes i forvejen. I alt er ca. 14 % af aftalerne kommet i stand på denne måde. Overvejende er det et godt sted at få aftaler, men det kræver, at man sætter tid af til at socialisere lidt, dvs. tale lidt med deltagerne eller på anden måde bruge lidt tid på at deltage i

aktiviteten. Nogle vil givetvis sige ja tak alligevel, men andre kommer først på banen, når de har lært en lidt at kende.

2.1.5 Fremgangsmetode for hjemmebesøg

Et hjemmebesøg varer ½ -1½ time. Der tages udgangspunkt i det konkrete hjem og de vaner og el apparater beboerne har.
Der har ved hjemmebesøg været fokus på el. Udluftning og varme har været sæsonbetonet. Sammen med beboerne udregnes besparelsespotentialer ved f.eks. køb af sparepærer. Til besøget medbringes en kuffert med digitale termometre, sparOmetre, sparepærer m.v. Undervejs nedskrives beregninger og målinger, samt de vigtigste spareråd. Det betyder at besparelsespotentialet er veldokumenteret. Det nedskrevne gennemgås med beboerne, inden besøget er slut og beboerne får notatet udleveret. Der beholdes en kopi af notatet. Under besøget får familien udleveret en sparepære, samt et lille kort der viser, hvor mange watt sparepæren skal have (bilag 2), når man vil erstatte en glødepære. De familier, der har en forkert indstillet fryser eller køleskab, får også et termometer, samt et lille magnetkort, der viser de korrekte temperaturer i køleskab og fryser. I starten fik familien valget imellem en sparepære og et termometer, men på baggrund af vores erfaringer, valgte vi hurtigt at udlevere begge dele samt et termometerkort, for at give familierne handlingsmulighed med det samme.
Under besøget spørges endvidere til årsforbrug og kvartals betalinger.

I marts 2007 blev der lavet en lille folder, der bruges som udgangspunkt for samtalen under hjemmebesøget. Folderen blev oprindelig udviklet, for at ambassadørerne kunne støtte sig til den i deres egen formidling, men den fungere også rigtig godt som hjælpemiddel under hjemmebesøg. Fordelen ved folderen (bilag 3) er, at:

- de vigtigste råd er skrevet ned på forhånd
- der er illustrationer som kan hjælpe med at forstå de gode råd og huske dem
- et billede af jordkloden gør det nemmere at forklare drivhuseffekten
- der skal ikke bruges tid på at skrive gode råd ned

2.1.6 Praktiske erfaringer med hjemmebesøg

Erfaringerne med hjemmebesøg er positive. Der har aldrig været et besøg, der måtte afbrydes i utide eller opstået situationer, der har været ubehagelige. Selv om nogle taler et dårligt dansk kan de sagtens få noget ud af et hjemmebesøg. Mange forstår ofte bedre dansk end de taler det. Desuden er det nemmere at forstå, når man kan pege og tale om noget helt konkret i folks eget hjem. Men der er også nogle praktisk begrænsninger, man skal tage hensyn til, når man vil lave hjemmebesøg. Det er svært at lave aftaler i sommerferieperioden og i ramadanen. Og det er ikke ualmindeligt at aftaler bliver glemt, især ikke hvis der er længere tid imellem tidspunktet aftalen laves og besøget. Man skal desuden være indstillet på at drikke te/kaffe, spise og sludre lidt.

I starten af projektet var vi i kontakt med lederne af de forskellige etniske foreninger, der alle mente, at det var et godt projekt, men at det ikke var mændene, men kvinderne som projektet skulle have som målgruppe. Da det i hjemmet endvidere typisk er kvinderne, der ”regerer”, blev kvinderne derfor den overordnede målgruppe ved hjemmebesøg. Erfaringer fra de besøg, som den nye projektmedarbejder har lavet er dog, at mændene generelt har været lige så interesseret i at høre om, hvordan de kan spare på energien, som kvinderne. Muligvis, fordi de sidder på husholdningens økonomi.

I de besøg, der er fortaget i perioden fra 1.10.-31.12 2007 er det i 16 % af besøgene manden, der er blevet talt med og i 30 % af besøgene er det både mand og kone, der er blevet talt med. At der stadig er talt med forholdsvis flest kvinder hænger nok mest sammen med, at der er flere kvinder hjemme i det tidsrum, hvor der bliver lavet henholdsvis "ring på" og hjemmebesøg.
Mændene er generelt lidt bedre til dansk end kvinderne, hvorfor de ofte får et lidt mere uddybet besøg end kvinderne. Det er dog sjældent at de får en uddybende forklaring om elbesparelser ved tøjvask og madlavning, som nogle af kvinderne har fået. Der er derfor både fordele og ulemper ved at tale med henholdsvis det ene eller det andet køn. Uanset hvilket køn der er blevet talt med har det dog været en fornemmelse at det, der bliver fortalt, i langt de fleste hjem, nok skal blive fortalt videre til ægtefællen. Et projekt som dette behøver derfor ikke kun at have kvinder som målgruppe.

2.1.7 Besparelsespotentialet ved hjemmebesøg

I begyndelsen af projektet vurderede vi, at indvandrere generelt havde et lavere elforbrug end danskere, men efter at have set på statistik over hjemmebesøgene har vi måtte revurdere denne opfattelse, da det viste sig, at de indvandrere vi har besøgt, havde et mindst lige så højt forbrug som de danskere, der bor i samme typer boliger, som de besøgtes.
Så selv om vi har observeret at indvandrere generelt har lidt færre apparater og en del færre lyskilder, end danske familier generelt, er der alligevel et lige så stort besparelsespotentiale hos en indvandrerfamilie, som hos en dansk familie. Ikke mindst på grund af, at hjemmebesøgene også har vist, at langt de fleste indvandrere, kun har en meget begrænset viden om, hvordan de kan spare på energien. Mange kender ikke til sparepærer og standbystrøm og næsten ingen har kontrolleret deres fryser/køleskabstemperatur eller kender de anbefalede temperaturer.

I marts 2007 udviklede vi for, bedre at kunne dokumentere besparelsespotentialet, et system med to spørgeskemaer der skal udfyldes (se bilag 4). Det første udfyldes som det første ved starten af et hjemmebesøg og det andet ved en opfølgende opringning. Det sidste skema er endnu ikke blevet taget i brug, men vil blive det i 2008.
Vi har indsamlet oplysninger via det første skema fra 14 hjemmebesøg i perioden 14.3.2007 til 16.5.2007 og fra 64 hjemmebesøg i perioden 1.10. til 31.12.2007. Oplysningerne fra det første skema viser, at der for sluk af standby, udskiftning af glødepærer og korrekt indstilling af køleskabe og frysere alene er et gennemsnitligt besparelsespotentiale på 500 kWh/år. Dertil kommer det besparelsespotentiale, den resterende rådgivning omkring forbrug af strøm, varme og udluftning giver.

Lys
Generelt har de fleste indvandrerfamilier ikke mange lyskilder i forhold til et gennemsnitligt dansk hjem.
I starten af projektet var det et mindretal, der kendte til sparepærer, men her i slutningen af projektet kender og har 2/3 af de besøgte familier sparepærer. De er dog ikke altid klar over hvor meget de faktisk sparer. Ca. 30 % har uplight lamper med halogenpærer, som bruger rigtig meget strøm. Det var de fleste ikke klar over.
På hjemmebesøgene laves en beregning, på hvor meget man kan spare ved at bruge sparepærer. Beregningerne tager udgangspunkt i familiernes egne lamper og vaner. Ved at regne de noterede beregninger sammen og fordele det på alle besøgte familier, kunne hver besøgt familie i gennemsnit spare ca. 170 kWh/år ved at skifte til sparepærer. De konkrete beregninger svinger fra 50 - 1200 kr./år.

Standby-forbrug
Generelt har de fleste indvandrerfamilier de gængse standby forbrugende apparater. TV, dekoder, video, dvd. Et ekstra fjernsyn og mange også en computer. Men der er for det meste kun en computer. Ikke ret mange har musikanlæg, eller også har de et, de ikke bruger. Så vores vurdering er, at det potentielle standbyforbrug for den typiske tyrkiske familie er lidt mindre end for etniske danske familier. Generelt siger man, at hver dansk familie har et standbyforbrug på 500-1000 kr./år. Vi vurderer, at det gennemsnitlige standbyforbrug for indvandrerfamilier er 500 kr./år.
Men ikke mange er bevidste om standbyforbruget. Vi anslog tidligt i projektet at ca. 15 % kendte til standbyforbruget og slukker på kontakten. I de besøg der blev lavet i perioden fra marts til maj 2007 er tallet ca. 20 %. Og i de sidste 64 hjemmebesøg fra oktober til om med december 2007 kendte man til standbyforbrug i 30 % af hjemmene. Dette viser, som for sparepærerne, at budskabet om strømbesparelser er blevet mere udbredt indenfor det seneste stykke tid.
Der er dog stadig et flertal, der ikke ved noget om standbyforbrug, og der er derfor hos ca. 70 % af familierne et potentiale for strømbesparelser på standbyforbruget. Besparelsespotentialet anslås derfor til ca. 350 kr./år pr. familie.

I de fleste af de familier, der er blevet besøgt, vidste familien som sagt ikke, at der er noget der hedder standby. Efter at have fået viden herom gav nogle få udtryk for, at det var alt for besværligt, at skulle til at slukke for strømmen på kontakten, mens andre med det samme gav sig til at slukke på kontakten eller hive stikket ud på apparater, de ikke brugte. Langt de fleste af dem, der ikke kendte til standby gav udtryk for, at de ville begynde at slukke på kontakten.

Køleskabe og frysere
Da køleskab og fryser hører til de mest strømforbrugende apparater i enhver husholdning, ser vi det som et vigtigt indsatsområde.

I de tidlige besøg var der mange, der havde deres frysere for kolde, men vi har også oplevet, især i de sidste besøg, at nogle har deres frysere og i særdeles køleskab for varme. Det generelle billede er, at det er de færreste, der ved, ved hvilken temperatur køleskab og fryser er korrekt indstillet. Og af de familier, der har deres fryser for kold, er der mange, der har den så kold, som den kan være, hvorfor der er meget strøm at spare for den enkelte familie.

Vores registreringer fra de første 62 hjemmebesøg viste at 56 % af de besøgte familier havde fryseren indstillet for koldt. De for kolde frysere var i gennemsnit indstillet 9 grader for koldt. (For hver grad under -18 bruger fryseren mellem 2 og 5 % ekstra strøm, altså et besparelsespotentiale mellem 18 og 45 % pr forkert indstillet fryser). Spændet er lige fra -22 grader, over typiske -26-27, til flere eksempler med konstant indfrysning på -40 grader.

Tallene fra de sidste 64 hjemmebesøg er en del anderledes end de første. Nu er langt færre køleskab og frysere for kolde. ”Kun” 31 % havde en for kold fryser. Og gennemsnitstemperaturen var - 25 grader, hvilket er 7 grader for koldt.

Da der er meget forskel på hvor meget frysere og køleskab bruger i strøm er det svært at sige noget konkret om, hvor meget strøm, der kan spares på at få indstillet fryseren og køleskabet korrekt.
Men for en gammel fryser, der er 7 grader for kold kan der spares op i nærheden af 200 kWh/år.

Varme og udluftning
Ser man på varme, er det næsten ingen, der ved, at det er en fordel for udnyttelsen af varmen, at tænde for flere af radiatorerne i samme rum på samme tid. Derfor var der i mange af de besøgte hjem kun tændt for en enkelt radiator i rum, der havde flere radiatorer.
Vanerne omkring varme er desuden forskellige fra hjem til hjem. Vi har f.eks. oplevet tyrkiske familier, der tænder for varmen i soveværelset, når de skal sove, og slukker i løbet af dagen.
Vi har også oplevet en familie, der opvarmede deres 5-værelseslejlighed med en enkelt elektrisk varmluftblæser i en lejlighed med fjernvarme, hvilket de selv mente, var den bedste måde at opvarme på.

Også med hensyn til udluftning er der store forskelle familierne imellem, i familier med rygere er der typisk mere åbent for vinduerne.
Det generelle billede er, at indvandrere lufter forholdsvis meget ud. Men ikke nødvendigvis på den mest hensigtsmæssige måde. Mange har et vindue stående på klem det meste af dagen og mange lufter ud i en halv times tid flere gange om dagen.
Flere af de besøgte familier var ikke begejstrede for rådet om at lufte ud ved at lave gennemtræk, da de mente, at de ville blive syge af det.

Det er svært at sige noget konkret om besparelsespotentialet for varme, da det er vanskeligere at beregne varme end el, hvorfor der ikke er indhentet oplysninger på de besøgte familiers varmeregning, men de fleste er uden tvivl blevet klogere på, hvordan man udnytter varmen bedre.

Sammenfatning af besparelsespotentialet ved hjemmebesøg
Sammenligner man besøgene tidligt i projektperioden med besøgene sidst i perioden er der en interessant tendens at se, idet at der var flere familier i de sidste hjemmebesøg, der kendte til sparepærer og standbystrøm og færre, der havde for kolde frysere og køleskabe. I to af besøgene, fortalte familierne direkte, at de relativ kort forinden havde skiftet deres glødepærer ud med sparepærer. Forskellen på de tidligere besøg og de sidste besøg giver en indikation på, at budskabet om sparepærer, standbyforbrug og strømbesparelser generelt er stigende i indvandrermiljøet. Der er dog stadig brug for en indsats på området, da en stor gruppe stadig har en meget lille viden på området og derfor et stort besparelsespotentiale.

Et overslag over besparelsespotentialet ved 49 (de besøg, hvor der blev oplyst, hvor meget de betalte i strøm i kvartalet) af de sidste 64 hjemmebesøg viser, at

Den gennemsnitlige elregning var på	7120 kr./år	4450 kWh/år
Besparelsespotentialet for udskiftning af pærer er i gennemsnit på	275 kr./år	172 kWh/år
Besparelsespotentialet for standbystrøm er i gennemsnit på	495 kr./år	309 kWh/år
Besparelsespotentialet for strøm til frysere er i gennemsnit på	44 kr./år	28 kWh/år
Besparelsespotentialet for at skifte glødepære til sparepærer, slukke for standby og sænke temperaturen i fryseren er i alt på	814 kr./år	509 kWh/år

Alene for at skifte glødepære til sparepærer, slukke for standby og sænke temperaturen i fryseren er besparelsespotentialet på 11,4 %. Dertil kommer de andre energibesparelser, som hjemmebesøgene også omhandlede, som f.eks.

- Besparelsen ved at slukke for tv'et, når der ikke er nogen der ser på det.
- Slukke for lyset, steder, hvor man ikke befinder sig.
- Afrimning af fryser.
- Varmebesparelser som følge af bedre udnyttelse af varmen og bedre udluftning.

- Varmebesparelser som følge af kortere bade.
- Anbefalinger omkring tøjvask.
- Udskiftning af gamle hårde hvidevarer til A+ hvidevarer.
- Strømbesparelser i køkkenet, som f.eks. brug af elkedel i stedet for komfur og brug af eftervarme i ovnen.

2.1.8 Anbefalinger til hjemmebesøg

- Hjemmebesøg, hvor der er mange kvinder tilstede fungerer ikke så godt. Man mister kontakten til værten, der bliver mere vært for gæsterne end samtaledeltager med energivejlederen. Det betyder at kontakten og dermed engagement og informationer går tabt.
- Når der er mænd til stede, skal det helst være ægtemænd eller sønner. Hvis det er andre mænd, der f.eks. fungerer som tolke, holder kvinderne ofte op med at tale direkte med energivejlederen, selv om de sprogligt set godt kan gøre sig forståelige, og besøget bliver ikke så engagerende.
- Husk at spørge om du skal tage skoene af inden du går ind af døren.
- Pas på med at sige ja tak til mad, hvis du ikke er så sulten, ellers risikere man at få serveret et stort måltid. For ikke at virke uhøflig, sig da ja til noget at drikke.
- Ved vores besøg blev der til sidst i besøget givet enten en sparepære eller et termometer. Det bliver der sat stor pris på hos langt de fleste.

2.2 Ambassadørkurser

Det første ambassadørkursus blev afholdt i foråret 2006 i boligområdet Hedemarken. Siden er der holdt et i boligområdet Nord og endnu et i Hedemarken. I alt har 46 kvinder været inde over kurserne og 25 kvinder er uddannet til energi-ambassadører. Det har været tidskrævende at afholde kurserne, men de kvinder der har deltaget har været glade for forløbet, og har efterfølgende givet udtryk for, at de har lært meget, og har haft lyst til at lære mere om andre emner. Det sociale fællesskab har også haft en stor værdi for dem. Især de yngre kvinder syntes, at det var dejligt at mødes i fællesskab med andre og lære nye ting.

De tre kurser er faldet meget forskelligt ud. Men fælles for dem alle har været, at de har handlet om energi, og at ambassadørerne har skullet udføre en eller anden form for formidling til andre om energibesparelser.

2.2.1 Kursernes indhold

De tre kurser har haft lidt forskelligt program. Det sidste kursus blev forkortet, fordi vi vurderede at tidsforbruget var for højt i forhold til udbyttet.
Udflugten blev taget ud, fordi der på de to første kurser havde været meget lav deltagelse. Selv om vi flyttede det til weekenden (hvor flere skulle have tid), var det svært at få et rimeligt fremmøde. De, der havde været med, syntes, at det havde været gode ture.
Programmet for det første kursus blev kraftigt revideret, både fordi vi måtte ”starte” to gange pga. for få kursister til det første møde, og fordi vi måtte opgive tanken om ”kursisternes egne hjemmebesøg”.
Formidlingsdelen blev også skåret kraftigt ned, fordi kvinderne havde meget svært ved at udføre det på den tiltænkte måde.

Tabel 3. Kursusprogram – Ambassadørkursus Hedemarken hold 1 - forår 2006

Dato	Kursusprogram
Onsdag 12. april	Hvad er en energiambassadør og hvorfor skal vi passe på miljøet?
Torsdag 20. april	Spar strøm til standby og sparOmeter
Torsdag 27. april	spare strøm til lys og spar strøm til køleskab/fryser
Torsdag 4. maj	Hold 1: Spar på varmen (Helene) Hold 2: Energibesøg hos en frivillig
Torsdag 11. maj OBS!	Udflugt til Energi og vandværkstedet Udflugten er fra 12,00 til 16,00
Tirsdag 16. maj	Hold 2: Spar på varmen (Helene) Hold 1: Energibesøg hos en frivillig
Onsdag 24. maj	Hvordan fortæller jeg andre, hvordan *de* kan spare på energien
Uge 22	Ingen undervisning. Kursisterne laver deres eget energibesøg
Uge 23	Ingen undervisning. Kursisterne laver deres eget energibesøg
Torsdag 8. juni	Evaluering, Afslutningsfest
Torsdag 15. juni	Overrækkelse af kursusbevis på Birkelund gård

Vi mødes klokken 17,00. Undervisningen slutter kl. 19,00

Tabel 4. Kursusprogram - Ambassadørkursus Albertslund Nord – efterår 2006

Dato	Program
Torsdag d. 17/8	Hvad er en energiambassadør og hvorfor skal vi passe på miljøet?
Torsdag d. 24/8	Hvad er en sparepære og hvor mange penge kan vi spare?
Lørdag d. 26/8	Se hvor man laver affald om til strøm og varme! Udflugt til Vestforbrændingen med hele familien
Torsdag d. 31/8	Standbyforbrug og hvordan man bruger et sparOmeter
Torsdag d. 7/9	Hvordan kan man spare strøm til køleskab og fryser? Forberedelser til ”markedsdag i Nord”
Lørdag d. 9/9	”Markedsdag i Nord” vi fortæller andre hvordan de kan spare energi!
Torsdag d. 14/9	Hvordan man kan spare på varmen?
Torsdag d. 21/9	Evaluering af kurset, kursusdiplomer og afslutningsfest
Vi mødes klokken 18,15 i beboerhuset, Bækgården 17 og slutter klokken 20.30	

Tabel 5. Ambassadørkursus Hedemarken, hold 2 – forår 2007

Dato	Program
Tirsdag d. 24/4	Sparepærer og standbyforbrug
Tirsdag d. 1/5	Spar energi i køkkenet
Tirsdag d. 8/5	Hvorfor skal vi passe på miljøet? Drivhuseffekten, hvad er det? Hvordan kan vi fortælle andre, hvordan de kan spare på energien?
Uge 19+20	*Du fortæller andre, hvordan de kan spare på energien*
Tirsdag d. 22/5	Evaluering Overrækkelse af diplom Spisning og hygge

Vi møde på Hedemarkens bibliotek klokken 17.30 Kurset slutter klokken 19.30

2.2.2 Rekruttering af deltagere

Den mest effektive metode til at skaffe deltagere til kurset viste sig at være brugen af personlige kontakter. Det vil sige, at vi henvendte os til nogle ressourcestærke indvandrere med et stort netværk, som så henvendte sig til andre. Men det krævede megen opsøgende kontakt, opfølgning og påmindelser. Til tider grænseoverskridende megen opfølgning.

Kurset i Albertslund Nord var arrangeret i samarbejde med den lokale aktivitetskoordinator Mai Green Petersen. Hun kendte en del kvinder, som personligt fik overrakt invitationer til kurset. De blev så opfordret til at finde flere deltagere. Det blev også annonceret i det lokale beboerblad.

Det var tænkt, at hjemmebesøgene kunne bruges til rekruttering af nye deltagere, men de besøgte syntes ikke, at de havde behov for et kursus efter hjemmebesøget.

På to af holdene har det været nødvendigt at "starte" to gange, fordi fremmødet til første kursusaften var for lavt. Så gik de fremmødte hjem og fandt flere deltagere. På alle kurserne har der været mange flere kvinder ind over kurserne, fordi deltagerne har taget gæster med. Fremmødet har været meget ujævnt, og mødetiden er svær at overholde. Det giver en noget kaotisk undervisningssituation, men der har altid været en positiv stemning på kurserne.

2.2.3 Praktiske forhold

Til alle kurserne har der været babysittere tilknyttet. Til de to kurser i Hedemarken har det været absolut nødvendigt, fordi mange af kvinderne havde små børn. Men til kurset i Nord var der kun et par børn hver gang. De fleste af kvinderne giver udtryk for, at de ikke har mulighed for at få børnene passet, og at det er en nødvendighed med babysitter, hvis de skal kunne komme.
Til alle kurserne har vi valgt at servere et let måltid mad. Dels fordi kurset lå, så ikke alle kunne nå at spise inden, dels for at lette kvindernes arbejde med at lave mad, inden de gik på kursus. Der har været forskellige meninger fra kvindernes side om værdien af, at der var mad, men de fleste synes, at det har været vigtigt. På det sidste hold sagde kvinderne, at det godt bare kunne være snacks og frugt, men kvinderne på det første kursus var sultne, når de kom. Der var flere meninger om, hvornår "det bedste tidspunkt " var at starte kurset. Det kom vist mest an på deres arbejdstider og vaner m.m. Det er vist meget almindeligt at spise varm aftensmad ret tidligt i de tyrkiske familier dvs. mellem kl. 16-17.00.

2.2.4 Valg af kursussted

Alle kurserne er holdt i boligområder med stor koncentration af indvandrere. På de første kursusgange deltog kvinder, der boede længere væk, men de endte alle med at melde fra. Alle diplommodtagere boede i det boligområde hvor kurset blev holdt. Vores konklusion er, at det for tyrkiske kvinder er vigtigt at kurset afholdes i lokalområdet. Det er for besværligt at flytte sig over længere afstande med mindre børn og ingen bil, eller hvis man er gangbesværet, hvilket flere af de ældre kvinder er.

2.2.5 Diplom

Oprindelig var det meningen, at man skulle deltage alle/eller næsten alle gange for at få diplom, men vi blev enige om at lempe på det krav, da der kun var tre, der havde været der alle gange. Vi mente, at det var vigtigt, at så mange som muligt fik diplom for at motivere kvinderne til at videreformidle deres viden, og de udtrykte også glæde over diplomet. Diplomoverrækkelsen forestod Miljøminister Connie Hedegaard til to repræsentanter for energiambassadørerne. Den ene af repræsentanterne fik bagefter betænkeligheder ved at deltage i overrækkelsen, fordi talen satte kurset i forbindelse med integration (se bilag 4). Det stødte hende, fordi hun ikke var på kurset for at blive integreret, men for at lære om energibesparelser. En generel problematik vi er stødt på flere gange.

Til kursus nr. 2 fik også de ældre kvinder diplom, selv om deres udbytte formodes at være mindre pga. sprogproblemer. Men det var vigtigt for dem, at få et diplom, og derfor fik de det. Diplomet blev til dette hold overrakt af Vinie Hansen, Næstformanden i Boligselskabernes Landsforening. Til kursus nr. 3 var der ikke inviteret en særlig diplomoverrækker, vi holdt i stedet evaluering og hyggemiddag sammen.

2.2.6 Tidsforbrug

Til det første kursus er det anslået at der blev brugt godt 16 arbejdsdage på kurset, der forløb over 7 kursusgange og 1 udflugt. Der er en del praktiske forberedelser med at skaffe deltagere, babysittere, lokaler, mad, oprydning efter kursus m.m.

På kursus nr. 2 i Albertslund nord blev en lokal kvinde betalt for at lave mad til kurset. Det var en stor arbejdslettelse ikke skulle bruge tid på forplejning, men det kræver at forholdene er til det.

Til det tredje kursus var der en klar tidsbesparelse, fordi undervisningen ikke skulle forberedes lige så meget, og fordi der ikke var nogen udflugt.

2.2.7 Kvindernes egen formidlingsopgave

Det har vist sig at være svært at gennemføre de forventede formidlingsaktiviteter i samarbejde med ambassadørerne.
I starten var det hensigten at kvinderne under kurset skulle prøve at lave mindre ”hjemmebesøg” hos deres veninder som egen formidlingsopgave. Men da sparOmetret blev præsenteret som noget de selv skulle kunne bruge stod de af. Ligesådan da de blev vist, hvordan man regner besparelser ud på sparepærer. Derfor besluttede vi at lave formidlingsopgaven om. I stedet kunne de nu vælge at tage en pose med sparepærer og lidt information om sparepærer med hjem og bytte dem med glødepærer hos naboer og veninder. Tilsvarende kunne de få en pose med et digitalt termometer, termometre til gave, termometerkort og information om energibesparelser på køle/fryseskabe, til at måle temperatur og give termometre til venner. De kunne også vælge at arrangere en aften for deres venner (et homeparty) hvor de så selv kunne fortælle eller invitere projektmedarbejderen til at fortælle om energibesparelser.
Alle de yngre kvinder på de tre hold tog en eller flere poser med hjem. De fleste pærer blev byttet. Kun nogle få tog imod termometerposen. Alle sagde til evalueringen, at de havde talt med flere (familie, venner og kollegaer) om det de lærte på kurset.
På det første kursus sagde alle ja til at lave et arrangement en aften på et senere tidspunkt. Men hvor det var en stor succes med byt en pære-poserne lykkedes det ikke at få arrangeret et homeparty på den måde. Selv ikke med en del opfølgning og tilbud om at afholde homepartyet på biblioteket. Et planlagt ”spar energi i køkkenet” møde hvor alle ambassadørerne skulle invitere gæster havde heller ikke den store effekt. Kun tre nye kvinder deltog ud over ambassadørerne.

På det andet kursus var mange af de ældres dansk så dårligt, at deres egen formidlingsopgave blev lavet om til, at de skulle inviterer gæster med til et energisparemøde. Et aftenarrangement med tolk, der blev afholdt efter kurset. En opgave de misforstod eller havde svært ved at løfte, for der kom næsten ikke andre end dem selv.

I kursusperioden på det andet kursus var der ”Markedsdag i Nord” en lokal festdag med boder, loppemarked og andet i boligområdet. Kvinderne blev inviteret til at deltage i en ”energispare-bod” sammen med projektmedarbejderen. I boden kunne man bytte en glødepære til en sparepære samt få

termometre og information om energibesparelser. Fire kvinder deltog hvoraf kun den ene var aktiv, men der er ingen tvivl om at kendskabet til kvinderne gjorde at flere kom hen til boden.

Formodningen om at gamle kursister kunne være med til at skaffe nye deltager til nye ambassadørkurser har heller ikke holdt helt stik. Deltagerne på det sidste kursus var svære at finde og fire ud af de fem deltagere var søstre.

Generelt er det dog oplevelsen at alle deltagere har fortalt andre om det de har lært på kurset og at byt en pæreposerne var en succes. Men ud over det har det været svært at få kvinderne til at være aktive.

2.2.8 Dokumentation af energiforbrug hos ambassadørerne (Hedemarken hold 1)

Ved det første hold ambassadører blev der lavet en måleraflæsning mens kurset stod på. Det var svært at få kvinderne til at aflæse selv og projektmedarbejderen måtte ud og gøre det hos flere. Det lykkedes kun at få aflæst måler hos fire ambassadører.
Året efter blev måleren aflæst igen, og der blev fundet årsforbrug for 2005/6 og 2006/7

Tabel 6. Energiambassadørernes årsforbrug af strøm 2005/2006 og 2006/2007.

Navn	Antal pers.	Årsforbrug 2005/06 kWh	Forbrug pr. pers. 05/06 kWh	Årsforbrug 2006/07 kWh	Forbrug pr. pers. 06/07 kWh	Ændring i årsforbrug kWh
S…….. Har smidt en gammel fryser ud	6	3597	600	2714	452	- 883
G……. Hendes mor døde i perioden efter kurset	4	2889	722	2642	660	- 247
E…….. Har fået computer	3	1582	527	1828	609	+246
Ø…….. Hendes mand var meget bevidst i forvejen	4	2566	641	2566	641	0

Skemaet viser de fire energiambassadøres årsforbrug fra DONG's årsopgørelser for henholdsvis 2005/2006 og 2006/2007, da disse tal var mere præcise og sammenlignelige end måleraflæsningerne.

Resultaterne viser en tendens, men ikke noget entydigt billede. Der kan være mange andre ting der påvirker folks energiforbrug. Selv nævner de f.eks. begravelser, der betyder megen ekstra madlavning og gæstebesøg over en periode.
Alle kvinderne siger dog, at de har lært meget og gør mere nu end før kurset. Og alle ligger i forbrug pr. person under 1000 kwh, som er det mål Connie Hedegård angiver, skal være danskernes gennemsnitlige forbrug pr. person.

2.2.9 Anbefalinger til ambassadørkurser

- Hvis det er muligt er det en god ide at lægge kurser om vinteren, fordi mange indvandrerkvinder har mindre travlt på det tidspunkt.
- Afhold kurser i de områder, hvor indvandrerne bor.
- Det er godt med hold kun bestående af kvinder.
- Vi har haft de bedste erfaringer med modellen med 5 kursusgange, 1 uges pause til at bytte pærer og ingen udflugt. Denne model er brugbar og mindre tidskrævende end de andre modeller.
- Prøv at have en fast mødedag. Hvis kurset ligger på forskellige dage er der risiko for at flere glemmer den rigtige dag.
- Få folk til at skrive deres mobil nummer ned, og send dem en sms dagen før. Det er de fleste glade for. Det samme gælder også babysitterne.
- Vær forberedt på, at indvandrerkvinderne snakker meget i undervisningen.
- Vær forberedt på, at ikke alle er der til tiden, og at nogle kan finde på at gå før tiden.
- Giv et diplom eller en anden tilkendegivelse af, at personerne har deltaget i kurset, da det betyder meget for mange af kvinderne.

2.3 Opfølgning på ambassadørkurserne

Vi har i perioden tænkt og arbejdet meget med at finde nogle egnede metoder og former, hvorunder vi kunne fastholde ambassadørerne, udvikle deres indsats og vedligeholde netværket. Men det har ikke altid været lige let. Her et par eksempler:

- Efter aftale på et ambassadør-møde udsendte vi et brev med invitationer til en energiaften til ambassadørerne. Det var meningen, at de så skulle inviterer nye deltagere med til mødet. Ved starten af mødet dukkede der imidlertid kun en ambassadør op; foruden hende der skulle hjælpe med at tolke. Først en time senere kom der yderligere syv kvinder – desværre uden nye deltagere. Kvinderne havde taget fejl af tiden.
- Der var planlagt et energiparty hos en af ambassadørernes familie, men besøget blev aflyst i det øjeblik projektmedarbejderen dukkede op i døren, fordi de havde fået besøg fra udlandet.

2.3.1 Energiklub

Vi fik dog oprettet to energiklubber, en i Hedemarken og en i Nord, hvor de tidligere deltagere på ambassadørkurserne kom og hørte om forskellige emner som bl.a. konsekvenser af klimaforandringer, energibesparelser i køkkenet, vand og varme, kemikalier og rengøringsmidler. Energiklubberne fortsætter i 2008.

2.4 Samarbejde med Sprogskolen

Ganske kort efter projektet startede, fik vi kontakt til Albertslund sprog- og integrationscenter, der gerne ville have hjælp til at lave noget miljøundervisning. De havde valgt i deres virksomhedsplan at give kursisterne miljøundervisning. Det blev starten på et godt samarbejde der har resulteret i en del undervisning, udvikling af undervisningsmateriale og andre aktiviteter på sprogskolen.

2.4.1 Den første ”miljøuge” 2005 på sprogskolen

Som det første blev der lavet en materialesamling til sprogskolelærerne. Materialesamlingen indeholder forskellige materialer, der skal gøre det nemmere for lærerne selv at forberede miljøundervisning. Den indeholder bl.a. tekster, der beskriver problematikker og handlingsmuligheder, forslag til opgaver, plakater og illustrationer, der kan bruges i undervisningen og en liste over sider på nettet, hvor man kan hente inspiration om emnet.

Så blev der holdt et mindre inspirationsoplæg for lærerne om erfaringer med miljøundervisning og ideer til forsøg og aktiviteter. I samarbejde med den interne pædagogiske konsulent Katarina Helt blev der udarbejdet fire foldere, med et lavt lixtal, om miljø, som lærerne kunne bruge som oplæg/materiale i undervisningen. Endelig blev der i samarbejde med lærerne forberedt udflugter og undervisningsforløb om miljø. Efter forløbet blev der lavet endnu en folder om tips til miljøundervisning, målrettet andre sprogskolelærer. Alle folderne er lagt på sprogskolens hjemmeside til fri afbenyttelse. De er også lagt på www.skolecom.dk, et virtuelt netværk for lærer der arbejder med dansk som andetsprog.
Folderne har en høj kvalitet i forhold til læsbarhed og kan bruges i mange forskellige sammenhænge til at understøtte den mundtlige information. Den ene er bl.a. blevet brugt på hjemmebesøg.

Det blev til fem oplæg i 2005 for forskellige hold kursister (ca. 100 i alt), og en funktion som gæstelærer i tre dage. Oplæggene og undervisningsforløbene måtte nøje tilpasses de enkelte hold, fordi deres forudsætninger var så forskellige. Nogle hold kunne selv læse folderne, lave spørgsmål og finde oplysninger på internettet og andre steder. Andre var mange dage om at læse en folder. Lærerne på Danskuddannelse 1 (de kursister med de laveste uddannelsesforudsætninger) valgte i første omgang ikke at deltage, da de mente at kursisterne rent sprogligt var for svage. De valgte dog senere også at få et undervisningsforløb.

De oplæg, der er blevet holdt på Sprogskolen, har været meget konkrete, handlingsorienterede og illustrative – med energisparepærer, glødepærer, SparOmeter osv. Det er lykkedes at skabe en god interesse omkring oplæggene og bibringe kursisterne noget nyt.

Af lærernes evaluering af emneugen fremgik det, at der var stor tilfredshed med forløbet, og at de havde lyst til at gentage det, samt tage emnet op løbende. De mente kursisterne havde fået et godt udbytte af forløbet. Mange kursister havde fortalt, at de havde talt med deres familie og naboer om det de lærte.
Helt konkret har det udmundet i, at Sprogskolen har besluttet at indføre en årlig miljøuge.

2.4.2 Andre aktiviteter på sprogskolen

Ud over den første miljøuge i 2005 har der af andre aktiviteter været

- en miljøuge i 2006, hvor130 kursister blev undervist
- flere undervisningsseancer (typisk 2-3 timer pr hold)
- ”byt en pære” hvor kursisterne byttede en gammel glødepære til en ny sparepære
- artikler til kursistbladet
- en batteriindsamlingskampagne med konkurrence
- en artikel om hjemmebesøg i kursistbladet skrevet af en kursist
- flere andre artikler, skrevet af kursister, omhandlende energibesparelser.

2.4.3 Hvorfor undervise på sprogskolen?

Efter vores vurdering er sprogskolen et rigtigt godt sted at tilbyde miljøundervisning eller hjælp til samme. Kursisterne på skolen er dem, der har sværest ved selv at tilegne sig viden om miljø, energibesparelser m.m., fordi de har et dårligt dansk. Mange har måske ikke været særlig længe i Danmark, og kan derfor have helt andre opfattelser af ”hvad der er rigtigt”. Samtidig mangler de erfaringer med brug af forskellige installationer. En anden fordel ved sprogskolen er, at kursisterne

er samlet i forvejen. De ”skal” deltage i undervisningen, og mange synes, at det er dejligt med noget afveksling i undervisningen.

Vores oplevelse er, at vores engagement i sprogskolen har givet et stort udbytte. Det er blevet til mange timers undervisning over tiden og kontakt med mange kursister, der har haft lejlighed til at stille spørgsmål relevante lige for deres situation. Lærerne brugte i starten ikke det udviklede materialesamling specielt meget, men det er siden blevet brugt af flere på mange forskellige måder.

2.4.4 Generelt om samarbejdet med Sprogskolen

Der har været et godt samarbejde med Sprogskolen i Albertslund. Sprogskolen har vist sig at være et godt sted at opkvalificere indvandrerne med hensyn til energi og energibesparelser (se bilag 5).

Lærerne på skolen har været glade for samarbejdet, der dog gik på standby efter en sammenlægning af Albertslund Sprogskolen og Brøndby Sprogskole.

Samarbejdet med sprogskolen har betydet, at vi er kommet i kontakt med mere end 300 kursister, der nu har hørt om energibesparelser, energivejlederen og Agenda Centeret.

Samarbejdet med sprogskolen var relativt tidskrævende; men det har været indsatsen værd; og bekræftet os i at miljøundervisning har et stort potentiale for integration og for at lære dansk.

2.4.5 Anbefalinger

- Miljø indgår kun i meget begrænset omfang som obligatorisk emne i danskuddannelsen. Derfor kan man ikke forvente, at lærerne selv vil gøre et stort arbejde for at inddrage miljø i undervisningen. Det skal derfor gøres nemt og attraktivt for lærerne at afsætte tid til miljøundervisning.
- Undervisningen skal være meget konkret, for at få alle med.
- Det er vigtigt at målrette sin undervisning efter niveauet.

2.5 Kontakt til lederne

Fra projektets start var det vigtigt for os, at informere og samarbejde med lederne af de forskellige etniske grupper i Albertslund, fordi det ville give os gode muligheder for at komme bredt ud i indvandrerkredsene. Vi kontaktede derfor de tre største etniske foreninger i kommunen (en tyrkisk og to pakistanske). De to sproggrupper dækker 3.600 ud af 5.500 indvandrere i Albertslund. Indvandrerlederne er mænd. De var meget positive overfor projektet og ville meget gerne samarbejde og bidrage med at udvikle det; men de lagde også vægt på, at målgruppen først og fremmest var kvinderne og derefter børnene. Fra Agenda Centerets side ønskede vi dog også at involvere mændene, og som minimum sikre os, at de var orienterede. (Se formanden fra Tyrkisk kulturforenings udtalelse om projektet i bilag 6).

2.5.1 Samarbejde med de pakistanske ledere

Det viste sig at være lidt svært at få gang i et samarbejde med de pakistanske ledere, der rent faktisk førte til aktiviteter. Formanden fra Pakistan Welfare Society arrangerede, at projektmedarbejderen kunne komme til et koranmøde for kvinder i hans hjem, men ellers er det ikke blevet til flere arrangementer.

Formanden fra Pakistan Friends Club fik et hjemmebesøg hos ham selv, men flere aktiviteter blev hele tiden udskudt til ”der blev bedre tid”.
At det ikke har været muligt at få arrangeret andre aktiviteter med de pakistanske ledere skyldes nok især, at de pakistanske foreninger ikke har deres eget sted, hvor de holder til.

Derimod har der været et godt samarbejde med den tyrkiske kulturforening, som er byens største indvandrerforening, hvilket har ført til flere arrangementer.

2.5.2 Samarbejde med Den Tyrkiske Kulturforening

Det er kun mænd der kommer i kulturforeningen. Og mange er ældre. Fredag er den store dag, hvor mange kommer til bøn. Der kommer hovedsagligt lokale tyrkere i Kulturforeningen, men også en del tyrkere fra andre kommuner og enkelte personer fra andre etniske grupper.
I samarbejde med lederen og imamen startede vi med at arrangere et forløb, hvor der skulle være tre temadage, der handlede om el, varme og vand. Temadagene skulle opfølges af to udflugter til Vestforbrændingen og Avedøre Spildevandscenter. Det var vores fælles formodning, at kombinationen af Imamens formaninger, vores oplæg og en ekskursion, kunne sætte energi og miljø på dagsordnen i den tyrkiske forening – blandt mændene. Der blev taget godt imod oplæggene, men til den første udflugt til spildevandscentret kom der kun 5 voksne og 30 børn fra koranskolen med. Vi blev derfor enige med bestyrelsen om at aflyse den anden udflugt, men fortsætte med oplæggene. Til oplægget om energi havde vi sparepærer med, som vi solgte. Senere vendte vi tilbage med flere, og solgte også en del anden gang. Til oplæggene blev der udvist stor interesse og spørgelyst fra de omkring 40-45 mandlige tilhører. Der var dog flere blandt deltagerne, der ikke havde så godt et dansk, og det var derfor godt, at formanden havde indvilliget i at tolke.

I starten af projektet lavede vi også en energigennemgang af kulturforeningens hus. I den forbindelse blev glødepærerne skiftet i moskeen, (der er en del af kulturforeningens hus), så sparepærerne nu er synlige for alle og enhver.

Bestyrelsen har også hjulpet med at finde en familie, der er blevet interviewet til lokalavisen AP om hjemmebesøg.

I forbindelse med ”byt en pære” byttede kulturforeningen 40 gamle glødepærer for deres medlemmer til nye sparepærer. Det fungerede fint at inddrage foreningen på den måde.

I slutningen af projektperioden blev der aftalt endnu et oplæg omhandlende klimaforandringer, og hvad vi kan gøre for at begrænse dem. Dette oplæg blev holdt i januar 2008, og var ligesom de foregående oplæg en succes.
I den forbindelse blev der også byttet glødepærer med sparepærer, hvilket var så stor en succes, at der udover de 30, der var blevet taget med yderligere blev hentet 10 sparepærer.

2.6 Kvindegrupper

2.6.1 ”Kasbaen” - Kvindegruppe på Hedemarkens bibliotek

I Kasbaen mødtes en gruppe indvandrerkvinder (ca. 30 på skift) en gang ugentligt i et par timer. Projektet blev ledet af biblioteket og en gruppe af frivillige danske kvinder fra Dansk Flygtningehjælp. Støtten til projektet udløb i august 2005, hvorefter det blev lukket.

Projektmedarbejderen opsøgte projektet jævnligt og deltog i deres møder, både med korte oplæg, men også bare som deltagere. I alt blev der afholdt tre forløb af 1-2 timers varighed, to ekskursioner og en række mindre seancer. Kvinderne udviste en stor interesse og spørgelyst om energibesparelser. De var vant til at tale med de danske kvinder om forskellige emner, og havde en indbyrdes fortrolighed. De fleste var ældre tyrkiske kvinder, men der var også yngre kvinder og kvinder fra andre etniske grupper tilknyttet. Der blev fra projektmedarbejderens side lagt meget energi i at fortsætte Kasbaen, hvilket dog ikke lykkedes. Efter at projektet blev lukket blev der efterfølgende holdt et enkelt møde på biblioteket med kvinderne fra Kasbaen.

2.6.2 Syklubber

Vi har haft kontakt med to syklubber i Albertslund. Kvinderne mødes to gange om ugen. Fremmødet er lidt forskelligt, men der er begge steder en lille gruppe kvinder, der kommer fast. De er hovedsagligt ældre kvinder, der mødes for at sy, snakke og spise sammen, og som meget gerne vil snakke med andre også.

2.6.3 Kvinder på tværs

Der er afholdt to arrangementer med ”Kvinder på tværs”, som er en blandet kvindegruppe i den lokale Folkekirke. Det ene var et energispare-oplæg og det andet et køkkenmøde om energibesparelser i køkkenet.

2.7 Køkkenmøder

Køkkenmøder er den betegnelse, der er valgt for møder, der handler om energibesparelser i køkkenet.
Da vi fandt ud af, at hjemmebesøg ikke er det bedste sted at lave praktiske forsøg med energiforbrug ved madlavning, anskaffede vi os et mobilt demonstrations- og forsøgskøkken med bl.a. ovne, kogeplader, gryder, el-kedel og typisk tyrkisk køkkengrej, med henblik på at gennemføre kurser i boligområdernes fælleslokaler.
Der er i alt blevet afholdt fire køkkenmøder i boligområdernes fælleslokaler. Køkkenmøderne har været vellykkede. Deltagerne til møderne har givet udtryk for, at det har været nyttigt, og at de har lært noget nyt.

Et problem ved køkkenmøderne har været at skaffe deltagere. Projektmedarbejderen forsøgte at arrangere køkkenmøder i boligområder ved hjælp af breve og personlige invitationer, men det viste sig at være meget svært. Man har brug for frivillige kvinder, der vil kontakte deres netværk og invitere deres veninder. Det kan dog også være svært, fordi mange siger ja, men glemmer det, vælger andre aktiviteter m.m.. Kvinderne vil helst komme, hvis de kender nogen i forvejen. Det er også vigtigt at huske babysittere, eller i det mindste legetøj og aktivitetsmuligheder for børnene.

Der er også lavet køkkenmøder på Sprogskolen, i ”Kvinder på tværs” og på ambassadørkurset med godt resultat.
Køkkenmøderne virker meget overbevisende, men kræver en del forberedelse.

Forud for de første køkkenmøder, blev der lavet en del forsøg med/uden låg, stor/lille blus m.m. for at finde gode eksempler og fremstille et billedmateriale til at lette formidlingen. Der blev lavet fem forskellige billedsedler med eksempler på, hvordan man kan spare energi i køkkenet samt en quiz. (Se en af billedsedlerne i bilag 7).

2.8 Andre kontakter og aktiviteter

2.8.1 Beskæftigelsesprojekterne

Der findes to beskæftigelsesprojekter i Albertslund, der hovedsagelig aktiverer indvandrere.
Her er der blevet holdt flere oplæg om energibesparelser og målinger på køleskabe og frysere i køkkenet og fire hele temadage ligeledes om energibesparelser.
De fleste deltagere har været relativt dårlige til dansk. Oplæggene har derfor været meget konkrete. Vi er blevet godt modtaget på projekterne, og der er også lavet flere aftaler om hjemmebesøg på projekterne.

2.8.2 Grøn butik

Den første projektmedarbejder, Anette deltog på to kursusdage i forbindelse med ”Grøn butik”. Grøn butik er et nyt tiltag i Albertslund Kommune, hvor butikkerne tilbydes en ordning med et energitjek, en miljøgennemgang og en efterfølgende diplom ordning. Projektmedarbejderen blev uddannet til at kunne deltage i projektet og blev tilknyttet ordningen i det omfang det involverede butikker drevet af indvandrere. Der er en del butikker i lokalområdet, der er drevet af indvandrere.

2.8.3 Avedøre Spildevandscenter

Forud for oplægget i Kulturforeningen om vand og spildevand holdt vi møde med Avedøre Spildevandscenter, der udover at rense vand også producerer biogas. Spildevandscenteret blev inspireret til at gøre indvandrere til hovedmålgruppen i de kommende år, og de ville meget gerne samarbejde med deres oplandskommuners sprogskoler. Vi fik lavet en aftale om at hjælpe dem i gang med at få kontakt til Sprogskole-miljøet. Dette resulterede i et undervisningsmateriale specielt målrettet sprogskoler.

2.8.4 Vestforbrændingen

Vi har flere gange været på udflugt til forbrændingsanlægget Vestforbrændingen, der af affald producerer både el og varme. Det er et godt sted, hvor man gerne tilpasser besøget til deltagerne. Besøget imponerer de fleste, og dækker både affald og energiproduktion.

Vestforbrændingen har lavet et koncept for formidling omkring affald i boligområder til etniske borgere, samt en folder. I den forbindelse har projektmedarbejderen, sammen med kvinderne fra Kasbaen, været med til at give feedback på folderen.

2.8.5 ”Byt en pære”

”Byt en pære” projektet gik ud på at få folk til at komme med en glødepære og bytte den til en sparepære. I første omgang ”byt en pære” byttede vi 290 pærer. Antallet var 290, fordi en sparepære sparer 290 kWh i sin levetid i forhold til en glødepære. Det giver i alt en besparelse på 84.100 kWh. Pærerne blev finansieret af DONG Energy, der på den måde tilførte midler til projektet. Efter projektets afslutning blev der lavet en udstilling af alle pærerne og en artikel til Albertslund Posten. De gode erfaringer med ”Byt en pære” gjorde at Agendacentret tog ideen til sig og anskaffede 5000 sparepærer til omdeling og bytning. Succesen gør også, at denne aktivitet vil blive benyttet i projektet i 2008.

Byt en pære har været en god aktivitet med mange fordele:
- Det har skabt opmærksomhed om sparepærer.
- Alle har fået en nem mulighed for at afprøve en sparepære.
- Det har vist sig at være en god opgave i ambassadørsammenhænge. Flere har taget en tur i opgangen og byttet pære med deres naboer, samtidig med at de har formidlet, hvad de har lært på kurserne.
- Til markedsdagen i boligområdet Nord var "byt en pære" aktiviteten et godt trækplaster og fungerede også som anledning til at tale om de andre muligheder for at spare energi.
- Det har skabt positiv omtale for projekt "Energibesparelser for indvandrere" i flere sammenhænge.
- Og sidst, men ikke mindst er der naturligvis selve energibesparelsen!

2.8.6 Ekskursioner

Vores erfaringer mht. ekskursioner er desværre lidt blandede. De, der har deltaget har været glade for turene og har fået mange aha-oplevelser. Problemet har været at få folk til at deltage. I forbindelse med aktiviteter arrangeret sammen med Kulturforeningen blev to ekskursioner aflyst, da der til den første ekskursion næsten kun kom børn. Ligeledes er en ekskursion med ambassadørerne til Energi og Vandværkstedet i Hvidovre også blevet aflyst pga. for lav tilslutning.

2.9 Netværk

Vi har konstateret, at det er meget vigtigt at arbejde med netværk for at få succes. Indvandrere kommer ikke til et arrangement, eller ønsker hjemmebesøg, fordi de får en løbeseddel, eller ser et opslag. De kommer kun, hvis de opsøges personligt eller nogen i deres omgangskreds anbefaler det. Derfor har projektmedarbejderen også brugt meget tid på at netværke og blive kendt og accepteret i indvandrerkredse.
Udover indvandrerne har projektmedarbejderen også netværket med en række professionelle medarbejdere; herunder ansatte på Sprogskolen, beskæftigelsesprojekterne, biblioteket, integrationsmedarbejderen og beboerrådgivere samt andre der arbejder med indvandrere i andre kommuner.
Da det ikke var muligt at holde alle i netværket personligt orienteret og opdateret hele tiden, besluttede vi at udgive et nyhedsbrev ca. fire gange om året, eller når der skete større nyheder i projektet.

2.10 Udarbejdelse af materiale til hjemmebesøg og undervisning

Der er løbende gennem projektet blevet udarbejdet forskelligt materiale både til hjemmebesøgene og til undervisningen. Generelt for alt materialet er, at det er gjort meget konkret og at der er brugt mange tegninger og billeder. Det er en god ide, idet det er lettere at forklare abstrakte ting som el og varme, hvis man har nogle konkrete ting at vise, som f.eks. en radiator eller en pære.
Der er udover skriftligt materiale også blevet lavet udstillingsmateriale. Bl.a. et "pærerør", der viser forskellen på glødepærer og sparepærers strømforbrug.

”Pærerør”, der viser forskellen på glødepærer og sparepærers strømforbrug.

2.11 Information, formidling og offentliggørelse

Det meste af formidlingen om projektet og af projektresultaterne er sket lokalt, men især i slutningen af projektet blev formidlingen mere landsdækkende, da flere af de store medier fik øje på projektet, som følge af at Albertslund Kommune i oktober 2007 fik Nordisk Råds miljøpris. En af de ting, der blev fremhævet, som en af begrundelserne for valget af Albertslund var, at der i Albertslund var blevet uddannet etniske kvinder som energiambassadører. Projektet, og i særdeleshed ambassadørkvinderne, fik derfor mediernes interesse. Dette førte til flere omtaler i den landsdækkende presse.

I løbet af projektperioden har der været:

- 9 artikler i lokalavisen omhandlende projektet.
- 3 fortrykte sider til 20 lokale beboerblade omhandlende strømbesparelser.
- Flere nyhedsbreve til samarbejdspartnere og andre interesserede.
- Flere informationer og nyheder i projektet er blevet lagt ud på Agendacentrets hjemmeside,
- Der er blevet lavet en udstilling med sparepærer kontra glødepærer. Udstillingen har været brugt forskellige steder. Blandt andet på sprogskolen, det lokale bibliotek og i Kulturforeningen.
- Sprogskolens kursistblad har skrevet flere artikler om projektet, og vi har skrevet flere artikler til dem om bl.a. strømbesparelser og kursister har skrevet om bl.a. hvordan det er at få et hjemmebesøg.
- Energitjeneste har lagt en beskrivelse af projektet ind på deres hjemmeside.
- Artikel i ”Vedvarende Energi og Miljø” om vores projekt.
- Stor artikel i Jyllandsposten om bl.a. ambassadørerne. En af ambassadørerne blev

interviewet, og der var et stort billede af hende i artiklen.
- Artiklen blev også bragt i decembernummeret af ”Hanen”, som er de kommunale ansatte i Albertslunds personaleblad.
- Radiointerview på P1 af projektmedarbejderen om ”Projekt energibesparelser for indvandrere” i forbindelse med en udsendelse om Albertslunds miljøarbejde, hvor ambassadørerne ligeledes havde tiltrukket sig journalistens opmærksomhed.

Erfaringer fra projektet er også blevet formidlet til bl.a.

- Teknologisk institut, hvor projektmedarbejderen holdt oplæg for en gruppe folk, der skal i gang med et nyt indvandrerprojekt i Tåstrupgård.
- Miljø- og Planforvaltningen, der gerne ville have lidt input til hvordan de kan forbedre deres indsats på indvandrerområdet. Derudover er der i forbindelse med forvaltningens arbejde blevet udarbejdet et notat fra ACA´s side om erfaringer med formidling og ideer til at formidle omkring vand og affald.
- Integrationsrådet, der fik et oplæg om erfaringerne og arbejdsmetoderne fra projektet angående formidling til indvandrer, samt aktiviteterne.
- Brugergruppen (Miljørepræsentantskabet i Albertslund), hvor der er holdt et oplæg om projektets erfaringer og arbejdsmetoder.
- Andre indvandrerprojekter under Energisparepuljen, hvor der er blevet afholdt to erfaringsseminarer.

2.12 Erfaringsudveksling med andre indvandrerprojekter

Det har været et krav fra Energisparepuljen, at vi lavede erfaringsudveksling med andre indvandrerprojekter under Energisparepuljen. Derfor har vi haft erfaringsudveksling med Fruehøjgaard projektet i Herning, samt med Agenda center Sundbyøster m.m.
I forhold til Fruehøjgaard projektet i Herning har vi besøgt projektet i Herning og de har været her og har bl.a. deltaget i et hjemmebesøg.
Samarbejdet med Agenda Center Sundbyøster har bl.a. bestået i, at vi løbende har haft møder og udvekslet erfaringer angående vores aktiviteter. Vi har i samarbejde arrangeret to erfaringsseminarer. Både for at dele vores erfaringer med andre, lære nyt, blive inspireret og inspirere andre til at gå i gang.

OVE/energitjenesten, skal indsamle erfaringer fra alle Energisparepulje-projekter der omhandler indvandrere. Vi har derfor sammen med projektet i Herning holdt møde med Ejvind Beuse fra Ove. Vi har efterfølgende sendt vores kvartalsrapporter til ham.

2.13 Afslutning og perspektivering

Vi har i projektperioden været i kontakt med mange indvandrere og generelt for dem var, at de ikke vidste særligt meget om energi og energibesparelser, men at de meget gerne ville lytte til, hvad vi havde at fortælle. De fleste gav også udtryk for, at de gerne ville spare på energien, ikke mindst for at spare nogle penge.
Vi er derfor overbevidste om, at projektet har betydet at en masse mennesker har fået nogle handlekompetencer, de ellers ikke ville have fået, og har udnyttet disse til energibesparelser. Projektet anses derfor efter vores overbevisning som vellykket.

I ansøgningen til projektet vurderede vi at der var et besparelsespotentiale på et sted mellem 10 og 30 % på familiernes forbrug.

Ifølge de beregninger vi har lavet over hjemmebesøg, er det gennemsnitlige besparelsespotentiale for at skifte glødepærer til sparepærer, indstille sit køleskab og fryser korrekt og at slukke for standbystrøm på 11,4 %, hvilket svarer til 500 kWh/år/husstand. Dertil kommer de andre energibesparelser, der kan opnås ved at følge nogle af de mange råd, som der er blevet givet ved hvert enkelt hjemmebesøg. I alt lever det op til forventningerne om et besparelsespotentiale på mellem 10 og 30 %.

Vi kan ikke med sikkerhed sige, hvor meget af besparelsespotentialet der er blevet indfriet ved hjemmebesøgene, men vi vurdere, at et hjemmebesøg i gennemsnit som minimum giver en besparelse på 250 kWh/år.
De andre aktiviteter er sværere at vurdere, men sætter man dem til det samme som et hjemmebesøg som minimum giver, er det samlede antal kWh, som projektet har betydet i besparelser

750 personer x 250 kWh = 187.500 kWh.

Pr. år giver det en besparelse på
187.500 kWh / 2 år og 8 mdr. = 70.313 kWh/år = 70 MWh/år

Denne besparelse er jo ikke en engangsbesparelse, men vil for mange af de indvandrere, der har deltaget i projektet betyde, at de også fremover vil spare på energien, fordi de har fået styrket deres viden og handlekompetencer mht. energi og energibesparelser.

Vi har som tidligere skrevet været i kontakt med næsten 20 % af de voksne indvandrere i Albertslund på de knap tre år projektet har kørt. Dertil kommer de, der har sagt nej til et hjemmebesøg
Det er en pæn andel, men vi vil selvfølgelig gerne i kontakt med endnu flere, hvilket vi bl.a. vil komme i løbet af 2008, hvor projektet fortsættes. Hvor mange indvandrere, der efter 2008 mangler at få tilbuddet om energivejledning er svært at sige, men vi vurdere, at der stadig vil være behov for et projekt som ”Energibesparelser for indvandrere” i nogle år fremover. Eventuelt som et halvtidsprojekt.

Projektet kunne med fordel udvides til også at omfatte andre former for miljø, hvilket vi vurderer at der er et behov for. Dette vurderer vi bl.a. på baggrund af vores erfaringer med energiambassadørerne, der har givet udtryk for, at de gerne vil vide noget mere om kemikalier, affaldssortering mm., og at deres viden omkring disse emner er meget begrænset.

Da vores erfaringer med hjemmebesøg er, at indvandrerfamilier generelt har lidt færre elektriske apparater og en del færre lyskilder end i danske hjem generelt, blev vi lidt forbavsede over at finde ud af, at de rent faktisk har et lige så stort elforbrug som de danskere, der bor i tilsvarende boliger, hvor der også er taget højde for antallet af beboere. En af årsagerne kan bl.a. være, at der i mange indvandrerhjem næsten altid er nogen hjemme. Mange af kvinderne arbejder ikke og flere indvandrerbørn end danske børn går ikke på fritidshjem eller i klub, hvilket selvfølgelig betyder et større elforbrug i hjemmet.
En anden årsag kan være, at det i mange indvandrerhjem er normalt, at fjernsynet kører hele dagen, hvilket er en af de observationer, som projektmedarbejderen har gjort sig.

En tredje årsag kunne være en anderledes madkultur, der bevirker, at der bliver brugt mere tid og el i køkkenet, end i danske hjem generelt.
De to sidstnævnte årsager er nogle, som vi i 2008 vil se om vi ikke kan arbejde lidt mere med ved f.eks. at rådgive om fjernsyns elforbrug i tændt tilstand og ved at gøre lidt mere ud af at fortælle om elbesparelser i køkkenet i de hjemmebesøg, som vil blive lavet.

Det har igennem projektets forløb været en fornemmelse, at indvandrerfamilierne også får flere apparater. Under flere hjemmebesøg har familierne fortalt, at de også lige har anskaffet sig en computer eller en Playstation, eller at de påtænker sig at anskaffe sig en tørretumbler eller lignende Vi forventer derfor, at indvandrerfamilierne generelt får lige så mange apparater i hjemmet som danskere generelt. Det er derfor ekstra vigtigt, at de har fået den viden, som vi har givet dem, mht. strømbesparelser, så det større antal af maskiner i hjemmet ikke nødvendigvis behøver at føre til et større forbrug af strøm.

Observationerne mht. fjernsyn er også, at det i 9 ud af 10 hjem er en ikke-dansk tv-kanal, som fjernsynet viser. Derfor når de reklamer, som har kørt på de danske tv-kanaler, og som fortæller, at det i længden kan betale sig at købe lidt dyrere hvidevarer og tv-programmer som ”guld og grønne skove”, ikke den store gruppe af indvandrere. Det ”flyder” heller ikke med aviser og tidsskrifter i de hjem vi har været i, hvorfor det heller ikke er fra trykte medier, at indvandrerne generelt henter deres information.
Vi er derfor ikke i tvivl om at projekt ”Energibesparelser for indvandrere” har haft og har sin berettigelse, da den personlige kontakt umiddelbart virker som den bedste måde at få kommunikeret budskabet om energibesparelser ud til gruppen af indvandrere. Det er en krævende, men også givende metode!